

PARTNER ŞİDDETİ ÜZERİNE BİR DERLEME VE ERGENLİK DÖNEMİNDE PARTNER ŞİDDETİNİ ÖNLEME PROGRAMININ ÖNEMİ¹

A REVIEW ON PARTNER'S VIOLENCE AND THE IMPORTANCE OF PARTNER VIOLENCE PREVENTION PROGRAM DURING ADOLESCENCE

Simel PARLAK², Azize Nilgün CANEL³

Öz: İnsanlık tarihine bakıldığında şiddetin insan yaşamının süregelen bir parçası olduğu görülmektedir. Bu olguyla yaşadığımız çağda da bireysel ve toplumsal boyutta sıklıkla yüz yüze kalınmaktadır. Şiddet olgusunun bireysel ve toplumsal dinamikleri de içeren karmaşık bir yapısı olduğu görülmekle beraber insanlık halinin kaçınılmaz bir parçası olarak kabul edilmemekte ve bunun önlenmesine dair dinsel, felsefi, yasal ve toplumsal bir çaba sarf edilmektedir. Şiddetin bir görünümü olan yakın partner şiddeti de toplumsal bir sağlık sorunu olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan yakın partner şiddetine açıklamaya yönelik çeşitli teorilere ve partnere yönelik şiddet uygulayan bireylerin tipolojilerine yer verilmiştir. Bu kuramsal açıklamalara dayanarak, romantik ilişkinin başlangıcı olarak ele alınabilecek olan ergenlik döneminde, yakın partner şiddeti ile mücadelede, gençlerin toplumsal normların değişmesindeki yaşamsal önemi de dikkate alınarak, ergenlik döneminde partner şiddetini önlemeye yönelik programlara yer verilmiştir. Ayrıca ülkemizde ergenlere yönelik partner şiddetini önleme programı oluşturmanın gerekliliği üzerine tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Ergenlik, Partner şiddeti, Partner şiddetine ilişkin teoriler, Partner şiddetini önleme programı.

Abstract: When we look at the history of humanity, it is s violence is an ongoing part of human life. In this age, w face on the individual and societal dimension of this phen Although the phenomenon of violence seems to have a c structure including individual and social dynamics, it considered as an inevitable part of the human conditio religious, philosophical, legal and social effort is being r prevent it. Close partner violence, which is a view of viol considered as a social health problem. In this study typol individuals who use violence against their partners and theories are mentioned for explaining close partner viol interpersonal relationships. Based on these the explanations, during adolescence, which can be consider starting point for romantic relationship, it is included pre of programs for partner violence due to vital import: changing social norms of young people in struggle wit partner violence. It is also discussed that the neces establishing a partner violence prevention program for ado in our country.

Keywords: Adolescence, Partner violence, Theories relat partner violence, Partner violence prevention program

Bu makaleye atf vermek için:

Parlak, S. ve Canel, A. N. (2021). Partner Şiddeti Üzerine Bir Derleme ve Ergenlik Döneminde Partner Şiddetini Önleme Programının Önemi, *Trakya Eğitim Dergisi* 11(3), 1444-1456

Cite this article as:

Parlak, S. & Canel, A.N. (2021). A review on partner's violence and the importance of partner violence prevention program during adolescence. *Trakya Journal of Education*, 11(3), 1444-1456

¹ Bu çalışma doktora tezinden üretilmiştir (2018) ve Ahtamara I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi Gevaş – Van, 25-26 Ağustos 2018 tarihinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul/Türkiye, simelparlak@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8651-2693

³ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul/Türkiye, azize.canel@gmail.com ORCID: 0000-0003-1235-1716

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

When we look at the history of humanity, it is seen that violence is an ongoing part of human life. In this age, we often face the individual and societal dimension of this phenomenon. Although the phenomenon of violence seems to have a complex structure including individual and social dynamics, it is not considered as an inevitable part of the human condition and a religious, philosophical, legal and social effort is being made to prevent it. Close partner violence, which is a view of violence, is considered as a social health problem. In this study, typologies of individuals who use violence against their partners and various theories are mentioned for explaining close partner violence in interpersonal relationships.

Intimate partner violence, which is an appearance of violence, is considered as a social health problem. There are many theoretical approaches such as violence culture theory / violence subculture theory, intertwined ecological theory, evolutionary theory, feminist theory, general systems theory, biopsychosocial perspective, stress theory, social exchange / social control theory to explain intimate partner violence that occurs in interpersonal relationships, investment theory, resource theory, symbolic interactionism theory, marital power theory, traumatic attachment theory.

The I³ theory developed outside of the above theories is a newly formed common meta-theory that explains a number of risk factors related to aggression in theoretical harmony. He emphasizes the process of self-control, different from the theories about aggression before him. The theory takes its name from the three processes on which it is based. These three processes consist of instigation, impellance and inhibition.

Typologies of individuals who use violence against their partners in intimate partner violence, which is an appearance of violence, also have an important place in understanding the emerging violence and developing the steps of finding solutions.

In studies on partner violence, there is a misconception that the prevalence and rate of violence is seen in both genders. This error continues as long as information about the intensity and frequency of violence and the intention of the action are not obtained from the studies. When evaluated in terms of the severity and frequency of violence, it is seen that men resort to violence more frequently and more severely than women in close relationships. It is also seen that the intention of the violence is not questioned. It is observed that the rates of violence against partners are assumed to be equal in terms of female and male gender, without questioning whether the violence is committed for self-defense or assault. Claiming that violence between partners is equal also creates confusion in understanding the impact of violence on relationships.

Another aspect of intimate partner violence emerges during adolescence, which can be seen as the period when the romantic relationship process begins, and it is seen as an important step in understanding and preventing violence against the partner. The experience of violence in romantic relationships during adolescence can damage the self-integrity of the adolescent regarding romantic relationships and sexuality. In addition to the feeling of not being sufficient about the romantic relationship, the individual in this period felt insecure and unpopular; they see the world and other people as unfair and lack of support.

When the world literature is examined, it can be seen that many programs for the adolescence period are used in the prevention of violence against the partner (Antle vd., 2011; Jackson, 1999; Cooper, vd., 2000; Cornelius & Resseguie, 2007; Webster-Stratton, & Taylor, 2001; Foshee vd., 2004; Avery-Leaf vd., 1997; Howard, Flora, & Griffin, 1999). The World Health Organization (2012) states that individual, relationship-based, community-based initiatives and social approaches are used to prevent violence.

Discussion and Conclusion

Based on these theoretical explanations, during adolescence, which can be considered as a starting point for romantic relationship, it is included prevention of programs for partner violence due to vital importance of changing social norms of young people in struggle with close partner violence. It is also discussed that the necessity of establishing a partner violence prevention program for adolescents in our

country. In this respect, considering that violence against partners / especially women is seen frequently in our country, the importance of programs to prevent partner violence in adolescence reveals itself again. With the programs to be implemented at the national level, it is possible to create a new social perception regarding both interpersonal and healthy romantic relationships. By questioning gender roles in the program, it can be ensured that the individual develops awareness of changing and intervening in the environment in which s/he lives. Thus, it is thought that an important step will be taken in the violence against the partner, which is frequently encountered in the media and is a social wound.

GİRİŞ

İnsanlık tarihinde, şiddeti kontrol altına alma çabasıyla yeni şiddet biçimlerinin üretildiği, bireysel ve toplumsal dinamikleri de içeren karmaşık bir yapının varlığı görülmektedir. Şiddet olgusu ile yaşadığımız çağda da bireysel ve toplumsal boyutta sıklıkla yüz yüze kalınmaktadır (Krug vd.,2002). Sadece dürtüsel engellenme ile açıklanamayacak kadar karmaşık bir süreç olan şiddet, dilin simgesel alanına girerek sosyalleşen insanın dürtülerinin simgesel anlamlar kazanması, toplumsallaşmanın ve kültürel bir yaşam formunun olası idealleri, özdeşimleri ve amaçlarını da içeren çeşitli nedenler içermektedir (Kaptanoğlu, 2009).

Dünya Sağlık Örgütü şiddetin tanımının kim tarafından ve ne amaçla yapıldığına göre değiştiğini belirtmektedir. Şiddet, fiziksel güç veya kuvvetin; tehdit düzeyinde veya fiili olarak, yüksek olasılıkla yaralanma ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu veya yoksunlukla sonuçlanacak şekilde kendine, bir başka kişiye, bir grup veya topluluğa karşı kasıtlı olarak kullanılmasıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). Şiddet tanımları içerisinde hem durum hem de eylem açıklayan bir tanım olarak Michaud'un şiddet tanımı dikkat çekmektedir. Michaud (1991); karşılıklı ilişkiler ortamında dolaylı veya doğrudan, taraflardan biri veya birkaçı toplu veya dağınık olarak diğerlerinin bedensel veya manevi bütünlüğüne, mallarına veya simgesel, sembolik ve kültürel değerlerine derecesi ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranmasını şiddet olarak tanımlamıştır Michaud'un şiddete ilişkin bu geniş tanımı yanında Dünya Sağlık Örgütü ise partner şiddeti ile ilgili kabul gören bir tanım geliştirmiştir. Dünya Sağlık Örgütü partner şiddetini; yakın ilişki içinde fiziksel(tokat atma, vurma, tekmeleme vb.), psikolojik (küçümseme, aşağılama, yıldırma vb.) veya cinsel (zorla cinsel ilişki veya diğer zorlayıcı cinsel davranışlar) zarar vermeye yol açacak davranışlarda bulunulması; çeşitli kontrol edici davranışlar sergileyerek bireyi ailesi ve arkadaşlarından izole etme, davranışlarını sürekli olarak izleme, bilgi ve yardıma ulaşmasını kısıtlama davranışları olarak tanımlamaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

Partner Şiddetine Yönelik Teoriler

Şiddetin bir görünümü olan yakın partner şiddeti ise toplumsal bir sağlık sorunu olarak ele alınmaktadır. Şiddetin kaynaklarının ve gerekçelerinin ortaya çıkarılmasının, şiddet döngüsünü durdurmada önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bireysel, kültürel, ekonomik, politik, sosyal, toplumsal ve ailevi faktörlerin ortaya çıkarılması önem arz etmektedir. Bu faktörlerin anlaşılmasında başvurulabilecek kaynaklar öncelikle şiddeti anlamada yol gösterici olabilecek kuramlardır. Şiddeti kavramsallaştırma yoluyla anlama ve önlemede temel alınabilecek bu kuramlardan en önemlileri şiddet kültürü teorisi/şiddet alt kültürü teorisi, iç içe geçmiş ekolojik teori, evrimsel teori, feminist teori, genel sistemler teorisi, bio-psikososyal bakış açısı, stres teorisi, sosyal değiş-dokuş/sosyal kontrol teorisi, yatırım teorisi, kaynak teorisi, sembolik etkileşimcilik teorisi, evliliğe ilişkin güç teorisi, travmatik bağlanma kuramı ve I³ teorisidir.

Şiddete ilişkin sosyal teorilerden biri olan şiddet kültürü teorisi/şiddet alt kültürü teorisine bakıldığında, büyük ve çoğulcu toplumlarda bazı alt kültürlerin şiddeti ve fiziksel gücü onaylayan normlar geliştirdiğinin vurgulandığı görülmektedir (Wolfgang, & Ferracuti, 1967). Baskın olan bu değerler bireyi şiddet davranışı sergilemeye teşvik etmektedir. Böylece şiddet eylemi haklılaştırılmakta ve kabul edilebilir kılınmaktadır (Kızmaz, 2006). İç içe geçmiş ekolojik teori ise saldırgan davranışlara sebep olan iç ruhsal ilişki ve kişilerarası ilişkileri incelemektedir. Bunlar 1) makrosistem, 2) eksosistem, 3) mikrosistemdir. Makrosistem, kültürel değer ve inanç sistemlerini içerirken; eksosistem, ise formal ve formal olmayan yapıları içermektedir. Son aşama olan mikrosistem, aile birimini veya bu bağlamda meydana gelen eş şiddetini içermektedir. Çiftlerin etkileşim örüntüleri, çatışmaya yol açan olaylar, şiddetin öncül ve sonuçları mikrosistemi oluşturmaktadır. Belsky, Bronfenbrenner'in geliştirdiği üç aşamaya dördüncü aşama olarak ontogenetik aşamayı eklemiştir. Ontogenetik aşama, kişisel gelişim ve kişinin benzersiz olan gelişim öyküsünün belirlenen üç aşamaya nasıl bir katkı sağladığını tanımlamaktadır. Dutton bu dört aşamaya beşinci olarak sosyal gruplar arasındaki çatışmaları da kapsayan üstsistem (suprasystem) aşamasını eklemiştir. Üstsistem aşamasında güç açısından sosyal eşitsizliklerin

çatışma ve şiddeti doğurduğu savı üzerinde durulmaktadır (Dutton, 2006). Şiddeti açıklamaya ilişkin bir diğer sosyal teori olan evrimsel teori, partner şiddetinde kalıtsal yatkınlığa dikkat çekmektedir. Evrimsel teori daha az karmaşık toplumlarda çocuklara bakım verenlerin, bağımsızlık ve özgüvene vurgu yaptığını; daha karmaşık toplumlarda ise itaatin ön plana çıktığını belirtmektedir. Toplumdaki en önemli değerlerin itaat olması durumunda çocuklardan talep edilen itaatin, benzer şekilde partner ilişkisinde de yer edinebileceği ifade edilmektedir. Bu aşamada şiddetin, itaatin sürmesini sağlamak amacıyla kullanılabilmesi vurgulanmaktadır. Evrimsel teori, temel olarak eş şiddetinde kalıtsal bir yatkınlık olduğunu belirtmektedir (Loue, 2002).

Sosyal teorilerin şiddete ilişkin kuramsal bir bakış açısı kazandırma çabasında olan en önemli teorilerinden biri olan feminist teori ise, kadınlara karşı uygulanan şiddete ilişkin yeni bir bakış açısı getirmiştir. Feminist literatür yakın partner şiddetinin kökenini, erkeklerin baskın olduğu ve kadınların kontrol altına alındığı, tarihsel olarak yaratılan cinsiyet ayrımcılığına ve cinsiyet hiyerarşisine dayandırmaktadır (Mitchell, & Magdalena 2009). Teoriye göre, kadınlara yönelik partner şiddetinin önlenmesinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesinin ön koşul olduğu ifade edilmektedir (Winstok, 2012). Feminist literatür yakın partner şiddetini, partner üzerinde kontrol ve iktidar elde etmek amacıyla kullanılan zorlayıcı davranış olarak değerlendirmektedir (Mitchell, & Anglin, 2009). Feminist bakış açısı sadece aile içi ilişkilere odaklanmak yerine sosyal bağlam üzerine de vurgu yapmaktadır. Ayrıca, toplumda var olan söylemleri kadına daha alt bir statü ve rol veren ataerkil sisteme dayandırmaktadır (Dallos, & Draper, 2010). Feminist teori, erkeklerin istismar öykülerine gerektiği ölçüde yer vermediği; ataerkil sistem üzerinden getirilen açıklamanın çocuk istismarı, lezbiyen çiftlerde görülen istismarı ve kadın partnerlerin partnerlerine uyguladıkları şiddetin ne kadarının öz savunma olduğunu açıklamada yetersiz kaldığı, ataerkil yapının tüm toplumlarda geçerli olmadığı ve bu toplumlarda ortaya çıkan şiddeti açıklamakta yetersiz kaldığı üzerinden eleştirilmektedir (Cunningham vd., 1998). Ataerkil yapıya ilişkin yaklaşımların, aşırı evrenselleştirici ve genelleştirmeci olması yaşanan süreci tarihsel bağlamından koparma tehditini yaratmaktadır. Feminist paradigmadaki getirilen bu eleştirilerden yola çıkılarak, bütünselleştirici feminist model oluşturulmuştur (Yarar, 2015).

Genel sistemler teorisi ise partner şiddetini aile içi şiddet içerisinde açıklamaktadır. Strauss'un (1978) geliştirdiği genel sistemler teorisi feminist teorisinin aksine cinsiyeti, partner şiddetinin önemli bir bileşeni olarak değerlendirmemektedir. Feminist literatür, kadının toplumsal konumundan kaynaklı her durumda şiddetin nesnesi konumunda olduğunu ifade ederken; sistem teorisi, her iki cinsiyetin de saldırgan tutum içerisinde olduğunu belirtmektedir (Winstok, 2012). Multidisipliner bir yaklaşımı benimseyen genel sistemler teorisi psikolojik (birey), sosyopsikolojik (aile) ve sosyolojik (toplumsal) düzeylerdeki süreç ve faktörleri içermektedir. Bu faktörler ailenin doğasında bulunan çatışma düzeyi, toplumdaki yüksek şiddet düzeyi, şiddeti meşrulaştıran kültürel normlar, toplumdaki cinsiyetçi yapı, şiddete uğrayan kişinin şiddet toleransına dair nedenlerden oluşmaktadır (Loue, 2002). Sistem olarak ele alınan aile ve çevrenin ilişkisi incelenmektedir (Kurst-Swanger, & Petcosky, 2003). Ortaya çıkan şiddet davranışında her iki partnerin de rolü olduğu; bu nedenle müdahalenin de her iki partnere yönelik olması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir (Cunningham vd., 1998). Sistem teorisi tüm sorunların kaynağını kişilerarası bağlamda ele almasından dolayı eleştirilmektedir. Özellikle çocuk istismarı, aile içi şiddet ve duygusal istismarın da kişilerarası bir olgu olarak değerlendirilmesi ciddi eleştirilere yol açmaktadır (Dallos, & Draper, 2010). Bir diğer eleştiri de kadının kurban konumunda olmasından dolayı suçlanması ve erkeğin sorumluluğunun minimize edilmesidir (Cunningham vd., 1998).

Kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan yakın partner şiddetini açıklamaya yönelik bireysel teorilerden bio-psikososyal bakış açısı partner şiddetini, sağlık ve hastalığı; biyolojik, psikolojik ve sosyal unsurları ile değerlendirme ve anlama çabasını içermektedir (Huntington, 2012). Bu modelde belirtilen unsurlar hiyerarşik bir ilişkiden çok, birbirleriyle tutarlı ve karşılıklı bir etkileşim içinde hareket etmektedir. Biyolojik faktörler psikolojik faktörleri etkilemekte, her ikisi ise aile ve toplumsal faktörleri etkilemekte ve bunlardan etkilenmektedir (McKenry vd., 1995). Bir diğer bireysel teori olan stres teorisi ise ekonomik, sosyal veya kişisel alanlarda stresin yükselmesi ile aile içi şiddetin de bir problem olarak ortaya çıktığını iddia etmektedir. Sosyal izolasyon, alkol kullanımı, alkol ve madde bağımlılığı stres seviyesinin yükselmesine ve şiddet davranışının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kurst-Swanger, & Petcosky, 2003).

Değişim/sosyal kontrol teorisi ise hayvanların sosyal davranışları üzerinden geliştirilmiştir. Sosyal etkileşimin, maliyet ve ödül fonksiyonu üzerinden geliştiği iddia edilmektedir. Birey bir sosyal duruma belirli nitelikler yüklemekte ve buna ilişkin bir çeşit fayda sağlamayı ummaktadır (Kurst-Swanger, & Petcosky, 2003). Gelles (1983) insanların diğer aile üyelerine şiddet uyguladığını ve istismar ettiğini çünkü bunu yapabildiklerini ifade etmektedir. İnsanlar davranışlarını fayda-maliyet analizine göre

değerlendirmekte ve fayda, maliyetten daha ağır bastığı sürece amaçlarına ulaşmak için şiddet kullanabilmektedir. Çekirdek aile düzeni de -ki bu düzen aileyi izole etme eğilimindedir- faile nispeten masrafsız bir şiddet uygulama potansiyeli sunmaktadır (Akt. Loue, 2002). Şiddetin nedenlerini anlamaya yönelik bireysel teorilerden biri olan yatırım teorisi ise bağlılığın derecesini ve devam eden birlikteliğe (ki bu ilişki biçim arkadaşlık romantik ilişki veya iş ilişkisi olabilmekte) ilişkin memnuniyeti tahmin etmeye odaklanmaktadır. Yatırım teorisi, bireyin maliyeti en aza indirme ve ödülleri maksimize etme üzerine motive olduğu varsayımına dayanmaktadır. Birlikteliğin cazibesi ve memnuniyeti, ilişki sonucunda oluşan değerdeki farklılaşma fonksiyonu ve genel olarak ilişkilerin niteliğine ilişkin bireysel beklentiler tarafından belirlenmektedir (Rusbult, 1980). Şiddetin nedenini bireysel kaynağa sahip olma sürecine göre ele alan kaynak teorisine göre ise az miktarda kaynağa sahip olan erkekler ve eşlerinden daha az kaynağa sahip olanlar, yeterli kaynağa sahip erkeklere oranla daha fazla şiddet kullanmaktadır. Şiddet yetersiz olan kaynakları telafi etme görevi görmektedir. Şiddet veya şiddet tehdidi maddi kaynakların yokluğunda itaati sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Atkinson vd., 2005; Hoffman vd., 1994). Toplumsal cinsiyet temelli kaynak teorisi ise kazancını sağlayan ve geleneksel bir erkek partnere sahip olan kadınların, eş şiddetine maruz kalmada birincil risk altında olduğunu belirtmektedir (Atkinson vd., 2005).

Şiddetin toplumsal bir sorun olması ve pek çok etkeni barındırması pek çok kuramsal yaklaşımın da doğmasına neden olmuştur. Bu sebeple şiddete ilişkin bireysel teorilerden bir diğeri olan sembolik etkileşimcilik teorisi ise semboller arasındaki bağlantıya ve sözel ve sözel olmayan etkileşimlere dayanmaktadır (LaRossa, & Reitzes, 2009). Sembolik etkileşimciliğe göre aile içi şiddet, aile sürecinin bir sonucudur. Bu yaklaşım özellikle bireysel olarak aile üyelerinin biyolojik ve sosyolojik yaşlanmalarına bakmaktadır. Yaşlanma sürecinin kimlik ve rolleri nasıl değiştirdiği, tehdit ettiği ve ilişkilerde kaçınılmaz olarak oluşan stresi açıklamaktadır (Kurst-Swanger, & Petcosky, 2003). Partner şiddetini evlilik bağı üzerinden ele alan evliliğe ilişkin güç teorisinde ise (Cromwell, & Olson, 1975) gücün üç alanda ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bunlar, gücün kaynağı, gücün süreci, gücün sonuçlarıdır. Gücün kaynağı, bir partnerin diğeri üzerinde baskı oluşturmasını sağlayan kaynakları ifade etmektedir. Güç süreci bireysel olarak kendine güvenme, problem çözme ve uzlaşmayı içeren kontrolü elinde tutmak üzere etkileşim tekniklerini kapsamaktadır. Gücün sonuçları ise sonunda kararı kimin verdiğini temsil etmektedir. Bu teoriye göre güç eksikliği olan bireylerin partnerlerini istismar etme olasılıkları daha yüksektir (Akt. Loue, 2002).

Şiddetin sarsıcı sonuçlarından biri olan travmatik etkiyi ele alan travmatik bağlanma kuramı ise aile içi şiddette şiddet uygulayan ve şiddete uğrayan arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik bir yaklaşımdır (Kurst-Swanger, & Petcosky, 2003). Şiddete uğrayan kadınların kendilerine şiddet uygulayan erkeklerle birlikte olmaya devam etme nedenleri üzerine çalışılmaktadır (Henderson vd., 1997). Partner istismarını açıklamaya ve tedavi etmeye yönelik olarak kullanılmaktadır. Kuram, istismar, kurban ve istismar eden kişi arasında aralıklı pekiştirme yoluyla düşünsel çarpıtmaya ve travmanın sürmesine yol açan güçlü duygusal bir bağ oluştuğunu vurgulamaktadır (Dutton, & Painter, 1993; Kurst-Swanger, & Petcosky, 2003).

Yukarıda yer verilen teorilerin dışında geliştirilen I³ teori saldırganlığa ilişkin bir dizi risk faktörünü teorik uyum içinde açıklayan yeni oluşturulmuş yaygın bir meta teoridir. Kendisinden önceki saldırganlığa ilişkin oluşturulan teorilerden farklı olarak kendini kontrol etme sürecine vurgu yapmaktadır. Kuram adımı, kendisini temellendirdiği üç süreçten almaktadır. Bu üç süreç, kışkırtma (Instigation), harekete geçirme (Impellance) ve engellemeden (Inhibition) oluşmaktadır. Kışkırtıcı faktörler sıklıkla saldırganlık dürtüsünü artıran toplumsal dinamiklerden oluşmaktadır. Sosyal reddedilme ve tahrik bu faktöre örnek oluşturmaktadır. Harekete geçiren faktörler ise kışkırtan faktörlerin içinde var olan ve insanları güçlü saldırgan dürtüleri deneyimlemesi için hazırlayan faktörlerdir. Öfke eğilimi, dürtüsellik, engellenmeye düşük tolerans, çocukluk çağı istismar öyküsü ve fiziksel saldırganlık gibi olgular bu faktörün içinde yer almaktadır (DeWall vd., 2012; Finkel, 2014). Engelleme faktörü ise olası bir saldırgan dürtüyü, gerçek bir saldırgan davranışa dönüştürmeyi azaltmada rol alan bireysel farklılık veya durumsal özellikleri içermektedir. Yeterli düzeyde kendini kontrol kaynağına sahip olmak, empati vb. engelleme faktörüne örnek gösterilebilir (DeWall vd., 2012). Bu aşamada kışkırtan ve harekete geçiren unsurların ve bunların etkileşiminin ortaya çıkardığı saldırganlık dürtülerinin üstesinden gelinmesi üzerinde durulmaktadır. Engelleme faktörleri saldırgan davranışların ortaya çıkıp çıkmamasında bir eşik görevi görmektedir. Bu faktörlerin güçlü olduğu durumlarda saldırgan davranışlar sergilenmezken zayıf olduğu durumlarda ise saldırgan davranışlar sergilenabilmektedir (Slotter, & Finkel, 2011; Eckhardt vd., 2013).

Partnere Yönelik Şiddet Uygulayan Bireylerin Tipolojileri

Şiddetin bir görünümü olan yakın partner şiddetinde partnerine yönelik şiddet uygulayan bireylerin tipolojileri de ortaya çıkan şiddeti anlamlandırmada ve çözüm üretebilmede önemli bir yer tutmaktadır. Partner şiddetine ilişkin araştırma ve klinik bulgular partnerlerine şiddet uygulayan suçlu bireylerin heterojen bir dağılım gösterdiğine işaret etmektedir. Partnerlerine şiddet uygulayan suçlu bireylerin şiddete ilişkin motivasyon ve şiddet biçimleri çeşitlenmekte ve bu bireyler çeşitli kişilik ve psikolojik özelliklere sahip olmaktadır (Jordan vd., 2004). Şiddette empati kavramına vurgu yapan Gruen (2006) kendi acısını zayıflık olarak algılayan ve bu acıyı yaşayamayan insanın bu acıyı görmek için başka insanlara yöneleceğini ve bu acıyı görmek için başka insanlara zarar vereceğini ifade etmektedir. Verdiği zararı inkâr ederek kendi ruhsal hasarını gizleyen şiddet uygulayan birey, şiddete maruz kalanı suçlu haline getirmektedir. Kendi acısını inkâr eden ve bunu algılamayan şiddet uygulayan birey, başkasına verdiği acıyı da algılamak istememektedir. Bir zamanlar şiddete maruz kalan durumunda olan şiddet uygulayan birey kendi kurban durumunda oluşundan nefret etmekte ve bunu şiddetle inkâr etmektedir. Şiddet uygulayan bireyin kendi acısıyla yüzleşmesini sağlamak ve onları suçlu olarak görebilmek gerekmektedir. Şiddet uygulayan bireye acıma, suçlarını haklı çıkarmada öne sürdüğü kendi kendine acımayı güçlendirmekte ve insan oluş yolunu kapatmaktadır (Gruen, 2006). Şiddeti anlamaya yönelik kuramsal açıklamaların yanında şiddet uygulayan bireyin tipolojilerin incelerken şiddetin kabul edilemez olduğunu akılda tutmak gerekmektedir.

Partnere yönelik şiddet uygulayan bireylerin tipolojilerine bakıldığında borderline ve antisosyal kişilik bozukluğunun olduğuna dair klinik bulgular bulunmaktadır. Borderline kişilik bozukluğunda bağlanma problemleri yaşayan ve travmatik semptomların görüldüğü bireylerin partner şiddetine başvurdukları ve partnerlerine karşı kıskançlık ve bağımlılık geliştirdikleri görülmektedir. Bu iki tip kişilik bozukluğuna rastlamak sosyal ve ilişki bozukluğunu barındırması açısından şaşırtıcı değildir. Anti sosyal kişilik bozukluğu sınırlı bir yüzdeye sahip olmasına karşın suç açısından ciddi bir tehlikeyi barındırmaktadır (Jordan vd., 2004). Anti sosyal kişilik bozukluğuna sahip partnerlerine şiddet uygulayan bireylerin ben-merkezci ve empati yoksunu olduğu görülmektedir (Hamberger, 2009).

Partnere yönelik şiddet uygulayan bireylerde bir diğer etken de depresyon seviyesinin yüksek olmasıdır. Depresyonun artması ile saldırganlığın da arttığı görülmektedir. Depresyon madde kullanımı, kişilik ve şiddet ile pek çok kompleks yolla kesişebilmektedir (Jordan vd., 2004). Madde kullanımının partnere yönelik şiddete ile korelasyonu bulunmakla birlikte şiddetin nedeni olarak görülmemelidir. Şiddete yol açan diğer faktörlerin (kişilik vb.) birleşimi ile alkolün şiddetteki rolü birlikte değerlendirilmelidir. Madde kullanan bireylerin temel özelliklerinden biri de baş etme becerilerinin zayıf olması ve bundan kaçınmalarıdır. Madde kullanımı ve partnere yönelik şiddetin doğrudan bir etkisi olmasa da bir risk faktörü olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Hamberger, 2009). Bir diğer dinamik olan dürtüsellüğün aşırı öfke, saldırgan davranışlar ve şiddet ile ilintili olduğu görülmektedir. Borderline ve narsistik kişilik bozukluklarında dürtüsel davranışlar görülmektedir. Dürtüsellik partner şiddeti uygulayan bireyler açısından bilişsel ve davranışsal dürtülerin yetersiz olarak düzenlenmesini veya yönetilmesini ifade etmektedir. Partner şiddetindeki öfkenin rolüne bakıldığında; geçici öfkeden daha çok öfkenin uzun süreli olması üzerinde durulduğu görülmektedir. Sürekli öfke, borderline kişilik bozukluğu, narsisizm ve depresyon durumlarında görülmektedir. Bu kişilik bozukluklarında gerçeklik, kişinin zihnindeki şemalar ile uyum göstermediğinde öfke hatta hiddet ortaya çıkmaktadır. Çocukluk döneminde şahit olunan veya maruz kalınan aile içi şiddetin de yetişkinlik döneminde partnere yönelik şiddette rol oynadığı söylenebilir. Sosyal bilişsel kuram çocukluk döneminde partner şiddetine tanık olma ile diğer insanlara nasıl davranılacağına öğrenildiği ancak aynı zamanda buna tanık olmuş bireyi sadece şiddetin pasif bir taşıyıcısı olarak görmeyen doğru olmayacağını belirtmektedir (Jordan vd., 2004). Moses (1996) ise onaylanma ve desteğe ihtiyaç duyan insanın, şiddet davranışı söz konusu olduğunda da aynı ihtiyacı hissettiğini ifade eder. Şiddet davranışını gerçekleştiren birey kurbanının bunu hak ettiğine ve doğru bir davranış sergilediğine dair, çevre ve yakınlarından gelecek olan onay ve desteğe ihtiyaç duymaktadır.

Partnerlerine yönelik şiddet uygulayan ancak herhangi bir patolojik tanı almayan bireyler normal kategorisi içinde değerlendirilmektedir. Patoloji içine konulmayan bu bireyler pasif bağımlılık ve zorlayıcı kişilik özellikleri sergilemektedir. Bu bireyler genellikle düşük özgüvene ve pasif ve sokulgan bir ilişkilene biçimine sahiptir. Ayrıca sınır koyma ve çatışmaları uzlaşmacı bir şekilde yürütme becerilerinden yoksun oldukları görülmektedir. Çatışmaları yürütme becerisine sahip olmadığı için de içsel öfke, saldırganlık, düşmanlık ve fiziksel şiddet biçiminde ortaya çıkabilmektedir (Hamberger, 2009).

Yakın partner şiddetinin bir görünümü de romantik ilişki sürecinin başladığı dönem olarak da görülebilecek ergenlik döneminde ortaya çıkmakta ve partnere yönelik şiddetin anlamlandırılması ve önlenmesinde önemli bir aşama olarak görülmektedir. Ergenlikle birlikte birey; anatomik, fizyolojik ve psikolojik açıdan hızlı bir değişim içine girmektedir (Knox vd., 2009). Ergenlik öncesinde ortaya çıkan yakınlık gereksinimi akranlarla karşılanırken ergenlikle birlikte bu dürtüye cinsellik eşlik etmekte ve romantik ilişki ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Ergenin karşılaştığı zorluk cinsellik ve yakınlık gereksinimini bütünleştirebilme üzerinedir (Steinberg, 2007). Ergenlik döneminde yaşanan flört, ergenlere eğlenme, statü, sosyalleşme, karşı cinsle anlamlı ilişki kurma olanağı, cinsel deneyim, kimlik oluşumuna katkı ve eş seçimi açısından deneyim sağlamaktadır (Santrock, 2014). Ergenlik döneminde partnerler arasında yaşanan zorlayıcı ve saldırganca davranışların görünürlük kazanmaya başlaması ile yaşanan şiddetin sadece trajik biçimlerde ortaya çıkmadığı, partnerlerin birbirlerine karşı şiddet uyguladığı gerçeği artık kabul görmektedir. Zorlayıcı ve saldırgan davranışlar; fiziksel, cinsel ve duygusal istismardan, tecavüze varan bir yelpaze içerisinde görülmektedir. Yetişkin olmaya adım atma süreci olan bu periyot, aynı zamanda şiddete maruz kalma veya uygulamaya dair savunmasızlığın yaşandığı bir dönem olarak değerlendirilebilir. Şiddete ilişkin bu deneyimler, ergenlik dönemindeki bireyin gelişimi açısından bozulmalara sebep olmaktadır. Ergenlik dönemindeki bireylerin romantik ilişkilere dair yaşam deneyimleri genellikle ailelerinde, akranlarında, kitle iletişim araçlarında ve çevrelerinde gördükleri deneyimlerle şekillenmektedir. Buldukları bağlam içerisinde şiddet ve istismar deneyimi ile yüz yüze kalan ergenler bunu sosyal bir norm olarak kabul edebilmektedirler (Knox vd., 2009).

Adolesan bireyler arasındaki flört şiddeti, yakın partner şiddetinin bir tipi olarak değerlendirilmektedir. Partner (flört) şiddeti; fiziksel-ıtip kakma, tokatlama, tekmeleme, vurma, psikolojik-partnerin özdeğerine zarar verme, ad takma, aile ve arkadaşları ile görüşmesine izin vermeme, utandırma, zorbalık etme, cinsel birlikteliğe zorlama, fiziksel olarak veya kişinin cinselliğine ilişkin söylenti yayma, takip ederek taciz etme/yıldırma (stalking), partneri istemediği halde bezdirerek, rahatsız ederek veya tehdit ederek takip etme ve korku yaratma şeklinde gerçekleşebilmektedir (Centers for Disease Control and Prevention, 2016). Ergenlik döneminde romantik ilişkide yaşanan şiddet deneyimi, ergenin romantik ilişki ve cinselliğe ilişkin benlik bütünlüğüne zarar verebilmektedir. Bu dönemdeki birey, romantik ilişkiye dair yaşadığı yeterli olmama duygusunun yanında, kendisini güvensiz ve sevilmeyen; dünyayı ve diğer insanları ise adaletsiz ve destekleyici olmaktan yoksun olarak görebilmektedir. Ergenlik narsisizmi içindeki birey, istismar için kendisini suçlayabilmekte ve bu durum kusurlu bir benliği olduğuna dair bir algılamaya dönüşebilmektedir. Bu dönemde istismar ve şiddete dair öğrenmeler, yetişkin yaşamına aktarılmakta ve yetişkin partner ilişkisinin temelini oluşturmaktadır (Knox vd., 2009).

Ergenlik Döneminde Partner Şiddetini Önlemeye veya Müdahaleye Yönelik Programlar

Partner şiddetine yönelik birincil önleyici programlar şiddet davranışı ortaya çıkmadan önce uygulanmakta ve romantik ilişki sürecinin başında olan ergenlerde daha başarılı olmaktadır (Foshee vd., 2004). İkincil koruma programları ise, var olan şiddeti durdurma ve şiddete maruz kalanlara yönelik sağaltım hizmetini kapsamaktadır. Bu programlar yoluyla şiddet sonucunda gelişen ruhsal yaralanmaların tedavisine yönelik terapi ve sosyal destek hizmetleri yürütülmektedir.

Ülkemizde şiddetle ilgili çalışmalarda genel olarak şiddetin görülme sıklığı, şiddet eğilimi, etkileri ve sonuçları üzerinde (Cansuvar vd., 1997; Ekşi ve Yaman, 2010; Gençoğlu vd., 2014; Günsen, 2000; Haskan-Avcı ve Yıldırım, 2014; Yıldırım, 2007; Özgür, Yörükoğlu ve Arabacı, 2011; Zinnur Kılıç, 2002) çalışma yürütüldüğü görülmektedir. Wekerle ve Wolfe (1999) yaptıkları araştırmada ergenlerde var olan partner şiddetinin, yetişkinlerde ortaya çıkan partner şiddetine doğru ilerleyen bir yol olduğunu ifade etmişlerdir. Ergenler için geliştirilen altı tane “İlişki Şiddetini Önleme Programı”nı, teorik formülasyonları ve gelişimsel süreçleri açısından inceleyen araştırmacılar; beş programın okul temelli olduğunu, bir tanesinin de toplum temelli olduğunu görmüşlerdir. Önleme programları, hem evrenselliği (tüm lise öğrencileri gibi) hem de kötü muamele öyküsüne sahip vb. sorunları olan ergen popülasyonlarını kendi kültürel ve yaşantısal bağlamında kapsamaktadır. Programlar, partner şiddeti ve istismarına karşı edinilmesi gereken özel bilgi ve beceriler üzerine kurulmuş yalnızca bir tanesi daha genel kişilerarası şiddet üzerinde geliştirilmiştir. Programların teorik açıdan sosyal öğrenme kuramı ve feminist teoriye dayalı olarak geliştirildiği görülmektedir. Çalışmada vurgulanan diğer bir nokta da okullar, hastaneler, çocuk koruma servisleri, hukuksal yapı ve ülke politikalarının ergenlerde partner şiddetini önlemeye yönelik programlara ağırlık vermesinin hem sağlıklı nesiller yetiştirmek hem de şiddeti azaltma hedefine ulaşmada önemli bir ayak olduğunun görülmesi gerekliliği üzerinedir (Wekerle ve Wolfe, 1999).

Dünya literatürüne bakıldığında, partnere yönelik şiddetin önlenmesinde ergenlik dönemine yönelik pek çok programın uygulandığı (Antle vd., 2011; Avery-Leaf vd., 1997; Cooper vd., 2000; Cornelius, & Resseguie, 2007; Foshee vd., 2004; Howard vd., 1999; Jackson, 1999; Webster-Stratton, & Taylor, 2001) ve programların meta analiz çalışmalarına konu olacak denli sayısının fazla olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (2012) şiddeti önlemede bireysel, ilişki temelli, toplum temelli girişimler ve toplumsal yaklaşımların uygulandığını belirtmektedir. Bireysel yaklaşımlarda iki temel bakış açısı mevcuttur: Bunlardan ilki çocuk ve ergenlerde sağlıklı davranış ve tutumları teşvik etmek; ikincisi ise kendisine veya çevresine karşı şiddet içeren davranış ve tutumlara sahip bireylerin bu davranış ve tutumlarını değiştirmektir. Amaç şiddete başvurmada farklılık ve çatışmaları çözebilmelerini sağlamaktır. Bireysel yaklaşım çerçevesinde bireysel tutum, inanç ve davranışları değiştirmek amaçlı uygulanan belli başlı programlar düzenlenmektedir. Bu programlar şu şekildedir. Eğitimsel Programlar: Temel sosyal haklardan mahrum gençler için mesleki eğitim, madde kullanımı ile ilgili bilgilendirme vb. üzerine kuruludur. Sosyal Gelişim Programları: Zorbalığı engelleme, sosyal beceri eğitimi, öfke yönetimi vb. üzerine ilerlemektedir. Terapötik Programlar: Şiddet kurbanlarına yönelik psikolojik danışma, riskli gruplarını destekleme vb. içermektedir. Tedavi Programları: Şiddet uygulayan, partnerlerini veya çocuklarını istismar eden bireylere yönelik genellikle toplumsal cinsiyet konusunun tartışıldığı, öfke yönetimi, davranışlarının sorumluluğunu alma becerisi edindirme vb. içerikle oluşan grup çalışması formatındaki çalışmalardır. İlişki temelli programlara bakıldığında ise evlilik çatışmaları, çocuklar ve aileler arasındaki duygusal bağların eksikliği, çocuklarda disiplin eksikliği gibi konulara yoğunlaşmaktadır. Bu amaçlara ulaşabilmek amacıyla aile eğitim programları, mentörlük programları, aile terapisi programları, ev ziyaretleri programları, ilişki becerileri edindirme eğitimi düzenlenmektedir. Toplum temelli girişimler ise şiddeti önlemede toplum bilincini artırma ve bu konu ile ilgili tartışma yürütülmesini sağlama, toplumu bulunduğu çevredeki şiddetin maddi ve sosyal nedenlerini görmesi ve bu konuda eyleme geçmesi için teşvik etme, şiddete uğramış bireyin bakımı ve desteklenmesini sağlamayı içermektedir. Şiddetin önlenmesindeki son ayak olan toplumsal yaklaşımlarda ise şiddeti önleme amacıyla ekonomik, sosyal ve kültürel faktörleri yeniden düzenlemeyi içermektedir.

Ergenlik döneminde partner şiddetini önlemeye yönelik programlara bakıldığında, okul temelli, aile temelli ve toplum temelli programlar olduğu görülmektedir (Lucas, 2013). Ergenlerde partner şiddetini önlemeye yönelik iki program örnek olarak aşağıda verilmiştir. Ergenlerde partner şiddetini önlemeye yönelik 18 oturumluk (Youth Relationships Project) YRP programının üç temel içeriğe dayanmaktadır. Bunlar; yakın ilişkilerde güç dinamiklerinin ve istismarın farkında olma, buna yönelik eğitim; beceri geliştirme ve sosyal aksiyondur. Program uygulanmadan önce katılımcıların risk faktörlerini ve geçmiş deneyimlerini ölçmek amacıyla çocukluk travmalarını ölçmeye, ergenlerde partner ilişkilerinde yaşanan çatışmaları ölçmeye, travma semptomlarını kontrol etmeye ve ergenlerde kişilerarası yetkinliği ölçmeye yönelik ölçekler kullanılmıştır. Ergenlerde partner şiddetini önlemeye yönelik örnek olarak gösterilebilecek bir diğer program ise okullu temelli bir program olan “Ending Violence” programıdır. Bu programda ergenleri aile içi şiddet ve hukuksal alanda eğitmek amaçlanmaktadır. Programda ergenlerin partner şiddetine yönelik normlarını, bilgilerini ve yardım aramaya dair etiketlenmeyi yeniden oluşturmak amaçlanmaktadır (Davis, 2010). Partner şiddetini önleme üzerine yapılan programlara bakıldığında bazılarının risk altındaki gençlere yönelik olduğu, bazılarının ise toplum veya okul temelli olduğu görülmektedir. Partner şiddetini önleme programlarının içermesi gereken temel alanlar şunlardır: Programın sağlıklı ve güvenli bir ilişki oluşturabilmesi için alternatif ve olumlu sosyal bilgi ve becerileri öğretilmesi gerekmektedir. Bu programlarda gençler, yaratılan eğitim fırsatı ile kişisel bakış açısını ifade etmeyi öğrenmelidir. Toplum temelli, benlik saygısını güçlendiren, esnek, yaratıcı, istikrarlı, sürdürülebilir ve öğretmenlerin standart ders müfredatlarına eklemleyebileceği şekilde olmalıdır (Lucas, 2013).

Gençlik Projesi Programı 1995 yılında Chicago’da ortaya çıkmıştır. Bu programda destek sistemleri, mentörlük, partner ilişkisindeki eşitlikçi modelleri, çatışma çözme becerileri, cinsiyet rolleri, öz saygı, öfke yönetimi, güç ilişkilerini tanıma, istismara ilişkin ipuçları ve ekolojik modele uygun olarak yapılandırılmış bir program oluşturulmuştur. Katılımcıların, davranış, tutum ve bilgilerini geliştirme üzerine geliştirilen program, kısa süreli (iki saatlik bir workshop) ve uzun süreli (14 oturumluk müdahale programı) olmak üzere iki ayrı çalışma içerisinde değerlendirilmiştir. Programda kısa ve uzun olmak üzere iki çalışma yürütülmesinin nedeni özellikle ergenlik dönemindeki bireylerle çalışıldığı için adolesanlar üzerinde etki bırakacak “tedavi dozu”nu bulmak amaçlanmıştır. Her iki uygulamada adolesan bireylerin aile içi şiddet, partner (flört) şiddeti ve ulaşabilecekleri toplumsal kaynakların neler olduğu bilgisini edindirmede başarılı olmuştur. Her iki uygulama arasında herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.

Uzun süreli uygulamanın avantajı öğrenilen davranışın unutulmasını veya kaybolmasını engelleme ve bilginin kalıcılığında olumlu etkileri olması olarak görülmektedir (Sanchez-Cesareo, 2002).

Ceballos (2012) tarafından adölesan dönemde görülen partner (flört) şiddetine yönelik eğitsel bir önleme projesi hazırlanmıştır. Bütçe ve yer desteği ile oluşturulan program 13-18 yaş arasındaki bireylere yönelik eğitimsel önleme grubu ve öğretmenler, aileler, psikolojik danışmanlar ve sosyal çalışmacıların oluşturduğu multidisipliner bir yaklaşımı kapsamaktadır. Program; uygulamalı beceri edindirme aktiviteleri, bireysel danışmanlık hizmeti ve adölesan ve aileler için yardım merkezlerinden oluşmaktadır. Amaç, adölesan bireylerin partner şiddetine ilişkin bilgi ve farkındalığını arttırmak ve yaşam kalitelerini yükseltmektir. Eğitimsel önleme grubu, partner şiddetini tanıma, olumlu ilişki kurabilme, iletişim, baş etme becerileri, sosyal beceriler, çatışma çözme becerilerini içermektedir.

Adölesan partner şiddetine yönelik oluşturulan bir diğer program ise “Date Smart” programıdır. Bu programda adölesan bireyleri yaşadıkları toplumda meydana gelen, aile içi, cinsel ve partnere yönelik şiddeti önlemeye cesaretlendirme üzerinde durmaktadır. Programın tamamlanması ile bireylerin eğlenceli, güvenli, karşılıklı destekleyici partner ilişkisini kurabilmelerini sağlayacak beceri ve bilgiyi edinmiş olmaları beklenmektedir. Ayrıca cinsel şiddet veya partner şiddeti yaşayan aile üyeleri veya arkadaşlarına yardım etme becerilerinin kazanılmış olması beklenmektedir (Davis, 2010).

Ondokuz federal eyaletin temsilcilerinin oluşturduğu Kurumlararası Gençlik Programları Çalışma Grubu (Interagency Working Group on Youth Programs (IWGYP) gençliğe yönelik şiddet eğitimin nihai hedefinin, partner şiddetini başlamadan önce durdurmak olduğu belirtilmektedir. Ergenlik döneminde ve önergenlikte genç birey diğerleriyle nasıl sağlıklı ve olumlu ilişkiler kuracağı becerisini edinmektedir. Bu nedenle özellikle bu dönem sağlıklı ilişkiler kurmayı destekleme ve yetişkinlik döneminde de sürebilecek olan partner şiddetinin önlemede ideal bir zaman dilimidir. Ampirik olarak araştırılan pek çok ergenlik döneminde partner şiddetini önleme programı okul temelli ve grup formatında yapılmıştır. Bazı programlar feminist bir perspektifle çerçevelenmişken bazı programlar beceri temelli ve toplumsal cinsiyet yaklaşımı temel alınarak oluşturulmuştur. Ergenlik döneminde partner şiddetini önleme programları şiddete, cinsiyet rollerine, çatışma yönetimine ve problem çözmeye yönelik tutumlara odaklanmaktadır. youth.gov tarafından desteklenen program örneklerinden biri Güvenli Flört Projesidir (The Safe Dates Project). Bu proje okul aktivitelerini (akranlarla birlikte yapılan tiyatro, afiş yarışmaları vb.) ve toplum temelli aktiviteye dayalı müdahaleyi içermektedir. Bir diğer program örneği ise dokuzuncu sınıf öğrencileri için interaktif bir sınıf müfredatı olan 4. R programı (4th R) madde kullanımı, güvenli olmayan cinsel davranışlar, zorbalık ve gençlik şiddetine yer vererek gençlik şiddetini azaltmayı amaçlamaktadır. Gençlik İlişkileri Projesi (Youth Relationships Project) gençlerin, partnerleriyle olumlu etkileşimini güçlendirmeyi ve güç ve şiddet içeren davranış gösterme olasılığını azaltmayı amaçlayan duygusal, davranışsal ve bilişsel faktörler üzerine odaklanan bir önleme programıdır (youth.gov, 2017). Türkiye’de Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2018) tarafından gençlerde flört şiddetini önlemeye yönelik yürütülen programda, flört şiddetinin her geçen gün arttığı ve lise çağındaki gençler arasında da görüldüğü belirtilmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Şiddet; farklı, etnik, yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeylerde görülen bir olgudur. Yaşam süresince bütün aile tipleri ve kişilerarası ilişkilerde görülebilmektedir (Kurst-Swanger & Petcosky, 2003). Şiddeti olduğu gibi anlayabilmenin yolu, köklerini ve doğasını sorgulamaktan geçmektedir (Arendt, 2006). Şiddetin insanlık tarihindeki sürekliliğine rağmen şiddet, insanlık halinin kaçınılmaz bir parçası olarak kabul edilmemekte ve bunun önlenmesine dair dinsel, felsefi, yasal ve toplumsal bir çaba sarf edilmektedir. Yakın partner şiddeti toplumsal bir sağlık problemi olarak ele alınmalı ve bu sorunun çözümünde ulusal ve uluslararası pek çok kurum ve kuruluşun birlikte hareket etmesi gerekmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

Şiddetinin kaynaklarının ve gerekçelerinin ortaya çıkarılmasının, bu döngüyü durdurmada önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. UNESCO (2013) ergenlik döneminin pek çok genç ve adölesan açısından coşkunun, keşfetmenin, umudun ve yeniliğin yoğun olarak yaşandığı bir dönem olduğunu ifade etmektedir. Bu dönem pek çok gencin ilk romantik ve seksüel ilişkilerinin de başladığı dönemdir. Ergenlik döneminin hem kimlik gelişimi hem de ilk romantik ilişkilerin başladığı dönem olması açısından, ülkemizde okullarda şiddeti önlemeye yönelik programlara Psikososyal Koruma, Önleme ve Müdahale Birimleri, Psikososyal Okul Projesi, Konferanslar – Paneller, Sosyal Beceri Eğitimi Çalışmaları, Anne-Baba Eğitim Çalışmaları, Çözüm Odaklı Terapi Programı, Öfke ve Öfke Yönetimi, Televizyon Programları, krize müdahale ve şiddet eylem planları, çatışma çözme, arabuluculuk eğitimleri, güvenli okul projeleri (Türk Eğitim Derneği, 2006) ile yer verilmesine karşın, ergenlerde partnere yönelik

şiddeti önleme programının olmayışı bu açıdan bir eksiklik olarak görülmekte ve bu ihtiyacın giderilmesi gelecek nesiller ve ulusal politikalar açısından önem arz etmektedir.

TBMM Araştırma Komisyonu Raporu'nda (2007) belirtildiği üzere çocuk ve gençlerin yaşam becerilerinin erken çocukluk döneminden başlayarak geliştirilmesi önem arz etmektedir. Gençler, şiddet olan ortamlarda maruz kalma davranışı ile baş etmekte ve fail olarak, şiddet davranışı sergilemeden sorunlarını çözmede zorlanabilmektedirler. Bu nedenle yaşam becerilerinin edinilmesi, çocuk ve gencin şiddet davranışları karşısındaki tutum ve davranışlarını etkileyebileceği gibi; gençlerin, sorunlarını şiddet davranışları göstermeden çözebilmesini sağlayacaktır.

Ergenlik dönemindeki partnerler genellikle kıskançlık ve kontrol etme davranışını, sevgi ve sadakat ile karıştırmaktadır. Bu nedenle de gelişim dönemindeki bu period ergenlere istismara açık ilişki dinamiklerinin anlamını kavramalarını sağlamada bir şans olarak değerlendirilmelidir. Sıklıkla genç bireyler partner şiddetinin evlenme veya birlikte yaşama ile sonlanacağını düşünmektedir. Aslında tam tersi bu durum planlı şiddeti ve kadın istismarını daha da artırmaktadır. Toplum ve bireyin sağlığı için partner şiddetini önleme programlarına öncelik vermek ve özellikle partner ilişkilerinin başladığı dönem olan ergenlik dönemi sürecinde önleme programı olarak başlatmak, ki bunun yaşam boyu sürecek bir etkisinin olacağını görmek ve gelecek nesillerin sağlıklı ilişkiler yürütmesine öncelik vermek gerekmektedir (Wekerle, & Wolfe, 1999).

Yakın partner şiddeti ile mücadelede gençlerin toplumsal değişimde ve sosyal normların değişmesindeki yaşamsal önemi özellikle dikkate alınmalı ve buna yönelik çalışmaların planlanması gerekmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). Yurtdışına bakıldığında ulusal düzeyde uygulanan programların varlığı ve geleceğin yetişkini olacak ergenlerde sağlıklı romantik ilişkilerin gelişimi önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki programların etkililiğini ölçen çalışmaların meta analizleri yapılacak kadar yoğun bir çalışma yürütüldüğü görülmektedir. Şiddetin bir problem çözme aracı olarak görülmediği bir toplumsal iklimin oluşturulması elzemdir. Medya, politika, okul, aile ekseninde ortaya çıkan ve problem çözme aracı olarak sunulan şiddet gelecek nesillerin, toplumda kabul edilen bir iletişim aracı olarak şiddeti benimsemesine neden olmaktadır. Partnere yönelik şiddet kavramının gelecek nesillerde sürmemesine yönelik çabalardan birisi de ulusal politikalar oluşturmanın yanı sıra, önleyici ve koruyucu programlar oluşturmaktır. Geleceğin yetişkinleri olacak olan ergenlerin, özellikle romantik ilişkilerin başlaması ve kimlik gelişiminin önemli bir aşaması olan ergenlik döneminde potansiyel şiddeti önleyici bir programdan geçirilmeleri önemli görülmektedir. Bu açıdan ülkemizde de partnere/özellikle kadına yönelik şiddetin yoğun olarak görüldüğü göz önüne alındığında ergenlik döneminde partner şiddetini önlemeye yönelik programların önemi kendini tekrar ortaya koymaktadır. Ulusal düzeyde uygulanacak programlarla hem kişiler arası ilişkiler hem sağlıklı romantik ilişki geliştirmeye ilişkin yeni bir toplumsal algı oluşturulması mümkündür. Programda, toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanması ile bireyin yaşadığı çevreyi değiştirme ve müdahale etme bilinci geliştirmesi sağlanabilir. Kadının güçlendirilmesine yer verildiği, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulandığı içeriklere yer verilmesi gerekmektedir. Akademik alanda partner şiddetini önlemeye yönelik programların oluşturulması, buna ilişkin çalışmalar yapılması ve görünürlüğü artırılması gerekmektedir. Önlemeye yönelik programların, gelecek nesillerde değişime yol açabilmesi için, okullar ve üniversitelerde grup oturumlarının yürütülmesi, kitle iletişim araçlarıyla bilginin yayılmasının sağlanması, okullarda psikolojik danışma servislerinin bilgilendirilmesi önerilmektedir. Böylece sıklıkla medya da karşılaşılan ve toplumsal bir yara olan partnere yönelik şiddette önlemede önemli bir adım atılacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu amaçla atılacak her adım, ülkemizin geleceğini korumaya yönelik de bir çaba olarak da değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Antle, B. F., Sullivan, D. J., Dryden, A., Karam, E. A., & Barbee, A. P. (2011). Healthy relationship education for dating violence prevention among high-risk youth. *Children and Youth Services Review, 33*(1), 173-179. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2010.08.031>
- Arendt, H. (2016) *Kötülüğün Sıradanlığı: Adolf Eichmann Kudüs'te*, çev. Özge Çelik, İstanbul: Metis
- Atkinson, M. P., Greenstein, T. N., & Lang, M. M. (2005). For women, breadwinning can be dangerous: Gendered resource theory and wife abuse. *Journal of Marriage and Family, 67*(5), 1137-1148. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00206.x>
- Avery-Leaf, S., Cascardi, M., O'leary, K. D., & Cano, A. (1997). Efficacy of a dating violence prevention program on attitudes justifying aggression. *Journal of Adolescent Health, 21*(1), 11-17. [https://doi.org/10.1016/S1054-139X\(96\)00309-6](https://doi.org/10.1016/S1054-139X(96)00309-6)

- Cansuvar, N., Aşirdizer, M., Aycan, N., Balcioğlu, İ., & Batuk, G. (1997). Kadının suça yönelimi: Karşılaştırmalı bir çalışma. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55(3), 341-354.
- Ceballos, V. (2012). A program for preventing adolescent dating violence: a grant proposal. [The Degree Master of Social Work] California State University.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2016). *Understanding Teen Dating Violence*. <http://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/teen-dating-violence-factsheet-a.pdf>
- Cooper, W. O., Lutenbacher, M., & Faccia, K. (2000). Components of effective youth violence prevention programs for 7-to 14-year-olds. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 154(11), 1134-1139. doi:10.1001/archpedi.154.11.1134
- Cornelius, T. L., & Resseguie, N. (2007). Primary and secondary prevention programs for dating violence: A review of the literature. *Aggression and violent behavior*, 12(3), 364-375. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2006.09.006>
- Cunningham, A., Jaffe, P.G., Baker, L., Dick, T., Malla, S., Mazaheri, N., et al (1998). *Theory-Derived Explanations of Male Violence Against Female Partners: Literature Update and Related Implications for Treatment and Evaluation*. London Family Court Clinic.
- Dallos, R., & Draper, R. (2010). *An introduction to family therapy: Systemic theory and practice*. McGraw-Hill Education.
- Davis, N. C. (2010). Date smart: A program for preventing adolescent dating violence: A grant proposal. [The Degree Doctor of Philosophy]. California State University.
- DeWall, C. N., Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2012). *Aggression*. Weiner, I. B., Tennen, H. A., and Suls, J. M. (Eds). *Handbook of Psychology, Personality and Social Psychology*. Wiley
- Dutton, D. G. (2006). *Rethinking Domestic Violence*. UBC Press
- Dutton, D. G., & Painter, S. (1993). The battered woman syndrome: Effects of severity and intermittency of abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 63(4), 614. <https://doi.org/10.1037/h0079474>
- Dünya Sağlık Örgütü, (2012). *Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet*. World Health Organization.
- Eckhardt, C. I., Crane, C. A. & Sprunger, J. G. (2013). *CBT for Perpetrators of Intimate Partner Violence The "I" Approach*. Tafrate, R. C., & Mitchell, D. (Eds.). *Forensic CBT: A handbook for clinical practice*. John Wiley & Sons
- Ekşi, H. ve Yaman, E. (2010). *Çocuk ve ergende şiddet: Karma metodolojiye dayalı bir alan çalışması*. Kaknüs
- Finkel, E. J. (2014). *The I3 model: Metatheory, theory, and evidence*. Olson, J. M. & Zanna, M. P. (Eds.). *Advances in experimental social psychology* (pp. 49, 1-104). Elsevier.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Ennett, S. T., Linder, G. F., Benefield, T., & Suchindran, C. (2004). Assessing the long-term effects of the Safe Dates program and a booster in preventing and reducing adolescent dating violence victimization and perpetration. *American journal of public health*, 94(4), 619-624.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H., & Ersanlı, K. (2014). Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 639-652
- Gruen, A. (2006). *Empatinin yitimi* (Çev. İ. İgan). Çitlembik Yayınevi
- Gunsen, T. (2000). Kadın suçluluğunu etkileyen bazı sosyolojik faktörler. *Kadın/Woman*, 1(1), 11-36.
- Hamberger L. K. (2009). *Risk Factors for Intimate Partner Violence Perpetration Typologies and Characteristics of Batterers*. In D., Anglin, & C. Mitchell (Eds.), *Intimate partner violence a health-based perspective*. Oxford University Press.
- Hasan, Ö., & Yıldırım, İ. (2012). Şiddet Eğilimi Ölçeği'nin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 165-177
- Henderson, A. J. Z., Bartholomew, K., & Dutton, D. G. (1997). He loves me; he loves me not: Attachment and separation resolution of abused women. *Journal of family violence*, 12(2), 169-191. <https://doi.org/10.1023/A:1022836711637>
- Hoffman, K. L., Demo, D. H., & Edwards, J. N. (1994). Physical wife abuse in a non-Western society: an integrated theoretical approach. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 131-146. <https://doi.org/10.2307/352709>
- Howard, K. A., Flora, J., & Griffin, M. (1999). Violence-prevention programs in schools: State of the science and implications for future research. *Applied and preventive psychology*, 8(3), 197-215. [https://doi.org/10.1016/S0962-1849\(05\)80077-0](https://doi.org/10.1016/S0962-1849(05)80077-0)

- Huntington, J. S. (2012). *Impact of Exposure to Violence on Urban Youth: A Biopsychosocial Perspective of Aggression*. [The Degree Doctor of Philosophy] Seton Hall University Graduate School. UMI Number: 3575527
- Jackson, S. M. (1999). Issues in the dating violence research: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior, 4*(2), 233-247. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(97\)00049-9](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(97)00049-9)
- Jordan, C. E., Nietzel, M. T., & Walker, R. (2004). *Intimate partner violence: A clinical training guide for mental health professionals*. Springer Publishing Company
- Kaptanoğlu, C. (2009). *Neden şiddet?*. Psikart. Art Yayın
- Kızmaz, Z. (2006). Şiddetin sosyo-kültürel kaynakları üzerine sosyolojik bir yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(2), 247-267.
- Knox, L., Lomonaco, C., & Alpert, E. (2009). *Adolescent relationship violence*. In D., Anglin, & C. Mitchell (Eds.), *Intimate partner violence a health-based perspective*. Oxford University Press.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L., & Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The lancet, 360*(9339), 1083-1088. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(02\)11133-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(02)11133-0)
- Kurst-Swanger, K. & Petcosky, J. L. (2003). *Violence in the Home: Multidisciplinary Perspectives*. Oxford University Press
- LaRossa, R., & Reitzes, D. C. (2009). *Sourcebook of family theories and methods*. In LaRossa, R., & Reitzes, D. C. (Eds.), *Symbolic interactionism and family studies* (pp. 135-166). Springer
- Loue, S. (2002). *Intimate partner violence: Societal, medical, legal and individual responses*. Springer Science & Business Media.
- Lucas, Q. A. R. (2013). *Teen Dating Violence Prevention Program Assessment*. [The Degree Doctor of Education in Innovation and Leadership]. Wilmington University, UMI Number: 3590983
- McKenry, P. C., Julian, T. W., & Gavazzi, S. M. (1995). Toward a biopsychosocial model of domestic violence. *Journal of Marriage and the Family, 57*, 307-320.
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet* (Çev. C. Muhtaroglu). İletişim
- Mitchell, C. & Magdalena V. (2009). *Explanatory frameworks of intimate partner violence*. In D., Anglin, & C. Mitchell (Eds.), *Intimate partner violence a health-based perspective*. Oxford University Press.
- Moses, R (1996) *Şiddet Nerede Başlıyor* (Çev.A. Kul). Şiddet, Cogito, Sayı: 6-7, s.23-29. Yapı Kredi
- Özgür, G., Yörükoğlu, G., & Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2*(2), 53-60.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of experimental social psychology, 16*(2), 172-186. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(80\)90007-4](https://doi.org/10.1016/0022-1031(80)90007-4)
- Sanchez-Cesareo, M. (2002). *Outcome Evaluation of the Youth Project: A School Based Teen Dating Violence Prevention Program*. [The Degree Doctor of Philosophy] Department of Psychology College of Liberal Arts and Sciences, DePaul University,. UMI Number: 3076224
- Santrock, J. W. (2014). *Ergenlik akranlar, romantik ilişkiler ve yaşam tarzları* (Çev. B. Uzun-Özer). Nobel
- Slotter, E. B., & Finkel, E. J. (2011). *I³ theory: Instigating, impelling, and inhibiting factors in aggression*. In P. R. Shaver, & M. Mikulincer (Eds.), *Human aggression and violence: Causes, manifestations, and consequences* (pp. 35-52). American Psychological Association
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (Çev. Ed. F. Çok). Aileler (Çev. S. Sevim) (s. 152-187). İmge
- TBMM Araştırma Komisyonu (2007). Çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğilimi ile okullarda meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan (10/337,343,356,357) esas numaralı meclis araştırma komisyon raporu. *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 160*, 464-465.
- UNESCO. (2013). *Young people today, time to act now*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Webster-Stratton, C., & Taylor, T. (2001). Nipping early risk factors in the bud: Preventing substance abuse, delinquency, and violence in adolescence through interventions targeted at young children (0-8 years). *Prevention science, 2*(3), 165-192. <https://doi.org/10.1023/A:1011510923900>

- Wekerle, C., & Wolfe, D. A. (1999). Dating violence in mid-adolescence: Theory, significance, and emerging prevention initiatives. *Clinical psychology review*, 19(4), 435-456. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(98\)00091-9](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(98)00091-9)
- Winstok, Z. (2012). *Partner violence: A new paradigm for understanding conflict escalation*. Springer Science & Business Media.
- Yarar, B. (2015). *Yakın ilişki içinde şiddeti feminist bakışla yeniden düşünmek*. B. Yarar (Ed.). Şiddetin cinsiyetli yüzleri. s. 13-49. İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Yıldırım, M. (2007). *Şiddete başvuran ve başvurmeyen ergenlerin yalnızlık düzeyleri ve akran baskısı düzeyleri açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- youth.gov, (2017). *Prevention Programs*. <http://youth.gov/youth-topics/teen-dating-violence/prevention>.
- Zinnur Kılıç, E. (2012). Ergenlerde Şiddet Kullanımı: Bireysel ve Ailesel Etkenler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 49, 260-265. DOI: 10.4274/npa.y 6100